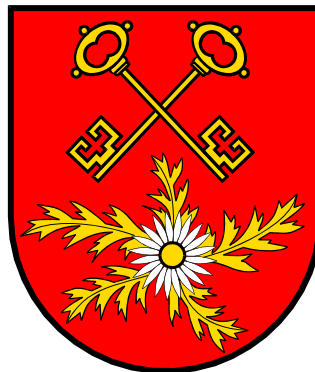

Załącznik do Uchwały
Rady Gminy Klucze Nr XI/64/07
Z dnia 11 lipca 2007r.

Urząd Gminy Klucze

STRATEGIA ROZWOJU GMINY KLUCZE

Spis treści:

Wstęp	3
Struktura dokumentu	4
Podstawowe informacje o gminie Klucze	7
Analiza SWOT	11
Cele strategiczne	12
Cel strategiczny 1: Wspieranie rozwoju nowoczesnej przedsiębiorczości i wzmocnienie konkurencyjności gospodarki lokalnej	13
Cel operacyjny 1.1. Kreowanie przyjaznego klimatu rozwoju przedsiębiorczości	14
Cel operacyjny 1.2. Zapewnienie pomocy instytucjonalnej rolnikom w zakresie racjonalizacji zagospodarowania terenów rolnych oraz reorientacja zawodowa osób odchodzących z rolnictwa	16
Cel operacyjny 1.3. Rozwój społeczeństwa informacyjnego i zwiększenie liczby osób korzystających z dostępu do sieci informatycznych. Podniesienie jakości i dostępności usług publicznych	17
Cel strategiczny 2: Rozwój infrastruktury lokalnej służącej poprawie jakości środowiska przyrodniczego i lokalnych zasobów naturalnych	18
Cel operacyjny 2.1. Zabezpieczenie zasobów wody i modernizacja systemu dostarczania wody pitnej dla mieszkańców gminy	18
Cel operacyjny 2.2. Maksymalizacja ilości ścieków odprowadzanych i oczyszczanych	19
Cel operacyjny 2.3. Zwiększanie zakresu segregacji i utylizacji odpadów komunalnych	19
Cel operacyjny 2.4. Zmniejszenie uciążliwości ruchu drogowego dla mieszkańców oraz podniesienie poziomu bezpieczeństwa ruchu drogowego, zwiększenie dostępności komunikacyjnej wybranych miejsc gminy	20
Cel operacyjny 2.5. Ochrona i rewitalizacja walorów przyrodniczych i krajobrazowych	21
Cel operacyjny 2.6. Minimalizacja emisji zanieczyszczeń gazowych i pyłowych z lokalnych źródeł	22
Cel operacyjny 2.7. Zwiększenie bezpieczeństwa przeciwpowodziowego i podnoszenie retencyjności dorzeczy	23
Cel strategiczny 3: Stworzenie warunków do harmonijnego rozwoju turystyki i kultury oraz zabezpieczenie trwałości dziedzictwa kulturowego	24
Cel operacyjny 3.1. Poprawa jakości bazy rekreacyjnej oraz zwiększenie liczby obiektów małej gastronomii	25
Cel operacyjny 3.2. Intensyfikacja promocji wartości krajobrazowych i rekreacyjnych gminy oraz wspieranie inicjatyw kulturalnych w gminie	25
Cel operacyjny 3.3. Tworzenie przestrzeni sprzyjającej rozwojowi turystyki	26
Cel operacyjny 3.4. Wykorzystanie i ochrona cennych zabytków Gminy, do kształtowania przestrzeni publicznej i tworzenia centrum miejscowości	27
Cel strategiczny 4: Dążenie do poprawy jakości życia mieszkańców oraz zapewnienie sprzyjających warunków społecznego rozwoju gminy	28
Cel operacyjny 4.1. Rozszerzenie oferty edukacyjnej oraz zorganizowanie elastycznego systemu edukacji w gminie	28
Cel operacyjny 4.2. Wyrównywanie szans kształcenia i rozwoju młodego pokolenia	30
Cel operacyjny 4.3. Rozwój infrastruktury oświatowej oraz poprawa stanu wyposażenia szkół na obszarze gminy w sprzęt specjalistyczny i obiekty sportowe	30
Cel operacyjny 4.4. Wyrównywanie szans życiowych dla osób niepełnosprawnych	31
Cel operacyjny 4.5. Wzrost zatrudnienia i aktywności zawodowej mieszkańców oraz przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu	32
Cel operacyjny 4.6. Renowacja obszarów mieszkaniowych zagrożonych degradacją oraz poprawa bezpieczeństwa w gminie	33
Cel operacyjny 4.7. Przygotowanie odpowiedniego zasobu terenów pod budownictwo mieszkaniowe i rezydencjalne (letniskowe) oraz zwiększenie zasobów mieszkań	33
Cel operacyjny 4.8. Podniesienie jakości usług opieki zdrowotnej	34
Cel operacyjny 4.9. Wzmocnienie społeczeństwa obywatelskiego	34
Monitoring	35
Dokumenty źródłowe	38

Wstęp

Gmina Klucze zleciła dokonanie aktualizacji strategii Agencji Rozwoju Komunalnego. Od opracowania poprzedniej wersji strategii upłynęło 8 lat. W tym czasie zaszły zasadnicze zmiany w sytuacji społeczno ekonomicznej gminy, wynikające z realizacji strategii. Poza tym zaszły także bardzo istotne zmiany w polityce rozwoju regionalnego państwa powodujące konieczność przystosowania strategii do nowych warunków. Te zmiany to przede wszystkim nowy sposób stymulowania rozwoju regionalnego poprzez zawieranie kontraktów regionalnych i zasadniczy wzrost środków, jakie państwo może przeznaczać na rozwój regionalny wynikający z przystąpienia Polski do UE.

Najważniejsze działania aktualizacyjne w zakresie strategii rozwoju gminy Klucze, to przede wszystkim, konieczność dostosowania dotychczas wykorzystywanych narzędzi strategicznego zarządzania gminą Klucze, do standardów programowania rozwoju, stosowanych w ramach polityki regionalnej Unii Europejskiej. Powodem podjętych działań, była również potrzeba dostosowania strategii do zasad zrównoważonego rozwoju, uzyskania zgodności z politykami horyzontalnymi Unii Europejskiej oraz Narodowym Planem Rozwoju i Podstawami Wsparcia Wspólnoty oraz przeprowadzenie audytu, który zdiagnozował sytuację społeczno-gospodarczą Gminy Klucze w latach 2000-2002.

W związku z powyższym prace aktualizacyjne polegały przede wszystkim na przeprowadzeniu analizy dotychczasowych zapisów strategicznych w kontekście aktualnej sytuacji społeczno - gospodarczej, zarówno w skali lokalnej jak i ponadlokalnej oraz na szczegółowej analizie dokumentów programowych Podstaw Wsparcia Wspólnoty, a następnie wprowadzeniu stosownych zmian i uzupełnień.

Strategia i inne dokumenty planistyczne gminy Klucze należy uzupełnić z punktu widzenia maksymalnego wykorzystania optymalnej alokacji środków europejskich.

Aktualizacja strategii rozwoju gminy Klucze do 2013 roku to przede wszystkim przedstawienie struktury celów i zadań strategicznych w taki sposób, aby umożliwić łatwe dalsze przejście na dokumenty operacyjne: Wieloletni Plan Inwestycyjny i Plan Rozwoju Lokalnego.

Formułowanie celów i zadań strategicznych – budowa strategii rozwoju – jest determinowane przez istniejące ramowe warunki działania, określone przez obowiązujące przepisy ustrojowo-prawne i finansowe, oraz zgodne z zapisami zawartymi w ZPORR, Uzupełnieniu do ZPORR oraz Sektorowych Programach Operacyjnych. Na tym etapie nie rozważamy spraw zasobności gminy i finansowych możliwości realizacji poszczególnych zadań. Tak zdefiniowany zakres zagadnień ujęty w strategii rozwoju gminy wynika z przyjęcia założenia, iż **do roku 2013 rozwój gminy będzie oparty na wykorzystaniu maksymalnej ilości środków europejskich zgodnie z przyjętą misją.**

Obecna aktualizacja jest wynikiem nowego okresu programowania funduszy europejskich na lata 2007 – 2013, oraz nowych strategicznych dokumentów

wspólnotowych i krajowych. (Strategiczne Wytyczne Wspólnoty dla spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej na lata 2007-2013, Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia, Strategia Rozwoju Kraju na lata 2007-2015, Strategia Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2007-2013).

Struktura dokumentu

Dokument składa się z dwóch części. W pierwszej części zawarty jest opis podstawowych informacji o gminie oraz struktura dokumentu. Część ta opiera się na Audycie Zrównoważonego Rozwoju Gminy Klucze opracowanym przez Organizację Narodów Zjednoczonych ds. Rozwoju „Umbrella Project”¹. Szczegółowa analiza słabych i mocnych stron oraz szans i zagrożeń gminy jest opracowana w wymienionym powyżej dokumencie audytu. Druga część zawiera cele rozwoju gminy Klucze sformułowane w trzech poziomach hierarchicznych opartych na zasadzie, że szczebel wyższy obejmuje cele o wyższym stopniu ogólności (generalne), a więc mniej liczne, za to o większym zasięgu. Szczebel niższy zaś dotyczy celów bardziej szczegółowych (lokalnych), mniej kosztownych, lecz liczniejszych. Generalny cel kierunkowy (misja) wyraża deklarację intencji władz samorządowych Klucz, co do kierunków przyszłego rozwoju gminy. Informuje również o wspólnych wartościach i przekonaniach, które będą podstawą podejmowania określonych działań realizacyjnych. Cele strategiczne, sformułowane jako cele funkcjonalne oraz cele operacyjne, dotyczące określonych działań (odpowiednio II i III poziom hierarchiczny) i stanowiące uszczegółowienie generalnego celu kierunkowego.

Misja gminy Klucze została przyjęta w następującym brzmieniu:

Klucze ośrodkiem o zrównoważonym rozwoju gospodarczym i stale wzrastającej jakości życia mieszkańców, tworzącym sprzyjające warunki dla rozwoju nowoczesnej przedsiębiorczości i wspierającym aktywność lokalną.

W przypadku aktualizacji strategii, pod kątem maksymalnego wykorzystania funduszy europejskich i ich optymalnej alokacji w gminie, sformułowanie misji powinno wynikać z koncepcji rozwoju społeczności lokalnych, zawartej w NPR.

Należy zaznaczyć, iż bardzo istotne jest podniesienie konkurencyjności każdej gminy w Polsce poprzez budowę silnego ośrodka wzrostu i realizacji prawa dostosowawczego, zwłaszcza w zakresie ochrony środowiska. Jednak nie wszystkie gminy są w stanie zbudować ośrodek wzrostu. Analiza słabych i mocnych stron, wniosków przedstawionych w audycie i wiele innych danych, z całą pewnością pozwala stwierdzić, że gmina Klucze realizując swoją misję będzie wzmacniała swoją konkurencyjność i w efekcie stworzy silny ośrodek wzrostu.

Strategia jest instrumentem przydatnym w skutecznym zarządzaniu gminą. Aktualizacja strategii ma przede wszystkim umożliwić efektywną alokację pozyskiwanych zewnętrznych środków finansowych. Strategia nie jest jednak dokumentem na podstawie, którego można bezpośrednio podejmować decyzje. Dokumentem takim, uzupełniającym strategię jest Plan Rozwoju Lokalnego i Wieloletni Plan Inwestycyjny.

¹ Integralną częścią strategii jest dokument „Audyt Zrównoważonego Rozwoju Gminy Klucze”

Cele strategiczne, cele operacyjne i zadania zostały tak sformułowane i tak strukturalizowane, by umożliwić prace nad Planem Rozwoju Lokalnego. Plan Rozwoju Lokalnego powinien zawierać zbiór konkretnych projektów ułożonych według kolejności realizacji. Przejście ze strategii do PRL jest kilkietapowe. Pierwszy etap polega na sporządzeniu długiej listy projektów realizujących cele i zadania opisane w strategii. Następne etapy polegają na odpowiedniej hierarchizacji tych projektów, zarówno przez zastosowanie kryteriów wynikających z przeprowadzonej analizy finansowej budżetu gminy jak i poparcie mieszkańców. Omówienie LPR nie jest przedmiotem niniejszego opracowania. Chcemy wskazać tylko sposoby przejścia od strategii do pierwszego etapu LPR.

Budowa silnego ośrodka wzrostu jest warunkiem realizacji misji gminy. Gmina staje się ośrodkiem wzrostu, wtedy, gdy rozwój infrastruktury powoduje rozwój inwestycji, zapewniający gminie takie dochody, by mogło następować, co najmniej odtworzenie infrastruktury o wartości nie mniejszej niż początkowa wartość inwestycji. NPR wskazuje, dlatego konieczność budowania infrastruktury pod przyszły rozwój.

Budowa ośrodka wzrostu, to silne związanie inwestycji infrastrukturalnych z przyszłymi inwestycjami komercyjnymi, wymaga na ogół, określenia generalnego kierunku rozwoju czy inaczej - głównej domeny rozwoju. Główna domena, to jakaś dziedzina działalności gospodarczej, wokół której organizujemy budowę ośrodka wzrostu.

W wyniku analizy dotychczasowych dokumentów planistycznych gminy Klucze zidentyfikowano następujące główne domeny rozwoju:

- **Rozwój turystyki**
- **Rozwój budownictwa jednorodzinnego**
- **Rozwój małych i średnich przedsiębiorstw**

Przyjęcie którejś domeny, podporządkowuje całą resztę działań jej realizacji. Cele strategiczne, operacyjne i poszczególne zadania są określone przede wszystkim pod kątem realizacji głównej domeny. Absorpcja środków europejskich jest dokonywana w taki sposób by maksymalizować rozwój owej głównej domeny. Z uwagi na fakt, iż środki europejskie wykorzystywane będą m.in. na inwestycje realizujące prawo dostosowawcze, podporządkowanie rozwoju wybranej głównej domenie, jest możliwe wtedy, gdy nie utrudni wykonania prawa dostosowawczego. Ponadto podporządkowując wzrost jakiejś głównej domenie, decydenci muszą mieć bardzo dokładne rozpoznanie rynku.

W ciągu ostatnich lat wykonano bardzo dokładne opisy gminy Klucze, analizę słabych i mocnych stron, analizę pozycji gminy wśród gmin podobnych. Opisy te wskazują na znaczny potencjał rozwojowy gminy w każdym z wymienionych czterech głównych kierunków.

Jest kilka poważnych argumentów przemawiających za tym, że podejmowanie decyzji, co do głównego kierunku rozwoju w tej chwili, byłoby przedwczesne.

Po pierwsze, ocena długoterminowych trendów na rynku nieruchomości czy rynku turystycznym, w okresie stagnacji gospodarczej i pogorszenia wskaźników optymizmu konsumentów, musi prowadzić do mylnych wniosków. Okres stagnacji trwał w Polsce od roku 1999 do końca 2003. Próba wprowadzenia na rynek odpowiednich ofert związanych z potencjalnymi głównymi kierunkami rozwoju gminy w okresie stagnacji byłaby niecelowa.

Po drugie, dostępne wskaźniki zainteresowania turystycznego gminą nie dają wystarczającej pewności, że po odpowiednich inwestycjach nastąpi rozwój turystyki.

Jednocześnie walory krajobrazowe i przyrodnicze gminy skłaniają do przypuszczenia, że odpowiednie udostępnienie obiektów, jak zamek w Bydlinie, renowacja i rozbudowa szlaków turystycznych, turystyczne udostępnienie Pustyni Błędowskiej, mogłyby zwiększyć zainteresowanie turystów. Dalsze obserwacje oraz przeprowadzenie odpowiednich badań rynku, pozwoli na dokładniejsze określenie potencjalnego popytu.

Zasadniczym powodem nie podejmowania w tej chwili decyzji, co do głównego kierunku rozwoju, jest konieczność wzmocnienia infrastruktury, kierując się przede wszystkim zaspokojeniem potrzeb mieszkańców i wykonaniem przez gminę prawa dostosowawczego w zakresie ochrony środowiska.

W związku z obowiązkiem wykonania prawa dostosowawczego zwłaszcza w zakresie gospodarki wodno- ściekowej i gospodarki odpadami stałymi, w strategii rozwoju praktycznie każdej gminie w Polsce, powinna być uwzględniona realizacja tych zadań. W świetle obowiązujących przepisów, gmina nie powinna podejmować jakichkolwiek wydatków inwestycyjnych, bez zapewnienia najpierw środków niezbędnych do wykonania prawa dostosowawczego. Jest to sprawa szczególnie trudna i wymagająca dokładnego zaplanowania.

Poważne zaangażowanie finansowe gminy w inwestycje w którąś z domen, byłoby uzasadnione tylko wówczas, gdyby projektowany wzrost dochodów gminy z tytułu realizacji takiej inwestycji, doprowadził do zwiększenia możliwości absorpcji funduszy europejskich.

Planowanie inwestycji w taki sposób, by uzyskać maksymalne wsparcie rozwoju lokalnego z środków europejskich, stawia przed gminą skomplikowane zadanie pogodzenia optymalnej kolejności inwestowania ze względu na zaspokajanie potrzeb wspólnoty, z kolejnością inwestowania umożliwiającą maksymalną absorpcję funduszy europejskich ze względu na możliwość zaangażowania wkładu własnego.

Przyjęta przez gminę kolejność działań, tj. najpierw działania prowadzące do wywiązania się ze zobowiązań określonych w prawie dostosowawczym i dokończenie podstawowych inwestycji zaspokajających potrzeby mieszkańców jest, przede wszystkim uzasadniona koniecznością realizacji przepisów prawa.

Ponadto takie postawienie sprawy jest uzasadnione tym, że przy przyjęciu w roku 2006, jako domeny rozwoju turystyki lub/i rozwoju rezydencji, rozwój infrastruktury technicznej w całej gminie, przy istniejącej strukturze osiedleńczej, będzie zadaniem podstawowym. Jednocześnie w okresie najbliższych lat – zgodnie ze strategią – będą przygotowywane oferty turystyczne, dotyczące budownictwa rezydencjalnego, małych i średnich przedsiębiorstw. Pozwoli to na zorientowanie się w sytuacji na rynku tych dóbr i usług. W rezultacie będzie można dokładniej określić ewentualny biznes plan rozwoju tych dziedzin.

Poza problemem infrastruktury technicznej, przyszły rozwój zarówno turystyczny jak i rezydencjalny zakłada podniesienie estetyki zabudowy istniejących miejscowości, co z kolei łączy się z problemem rewitalizacji.

Przedmiotem stałych zabiegów jest lokalizacja na terenie gminy nowych zakładów pracy zwłaszcza MŚP. W ciągu najbliższych lat, w czasie, których kształtować się będzie ostateczna decyzja, co do głównej domeny rozwoju gminy, gmina dokona rozpoznania rynku. Należy podkreślić, że rola gminy jest tu dosyć duża. Gmina może konkurować z innymi gminami przez warunki udostępniania nieruchomości, ulgi podatkowe.

Sprawa MŚP jako domeny rozwoju wymaga także opracowania oddzielnej strategii na podstawie badań rynkowych. Gmina powinna przygotować taką strategię jako element ogólnej koncepcji zarządzania nieruchomościami i polityki podatkowej.

Przygotowując aktualizację strategii przyjęliśmy następujące założenia.

1. W okresie, co najmniej do roku 2014 nie zajdą zasadnicze zmiany w strukturze osiedleńczej gminy. Potwierdzają to dane demograficzne przedstawione w audycie Umbrelli, prognozy demograficzne zrobione na użytek przygotowanej przez gminę strategii oświatowej.
2. Przyszły rozwój gminy, zgodnie z wybraną główną domeną, może spowodować lokalnie - sezonowe lub stałe, zwiększenie zapotrzebowania na wodę, odprowadzenie ścieków i zagospodarowanie odpadów. Zakładamy, że zapotrzebowanie to będzie mogło być obsłużone przez planowaną obecnie rozbudowę i modernizację sieci wodno- kanalizacyjną.
3. Żadne inwestycje turystyczne, ani związane z tworzeniem MŚP nie będą wymagały zasadniczej przebudowy sieci energetycznych.
4. Problemy poboru wody, które mogą wynikać w związku z likwidacją kopalni Bolesław zostaną rozwiązane przez PWiK w Olkuszu i nie spowodują konieczności niezaplanowanych wydatków budżetowych. Również to przedsiębiorstwo jest zobowiązane przez gminę do realizacji prawa dostosowawczego w zakresie zaopatrzenia w wodę i odprowadzenia ścieków oraz gospodarki odpadami.

Podstawowe informacje o gminie Klucze.

1. Położenie i obszar Gminy Klucze

Geograficznie Gmina Klucze usytuowana jest w północno-zachodniej części Wyżyny Krakowsko – Częstochowskiej, w województwie małopolskim. Powierzchnia Gminy wynosi 119,3 km², w jej skład wchodzi 15 sołectw: Bogucin Duży, Bydlin, Chechło, Cieślin, Golczowice, Hucisko, Jaroszwiec, Klucze, Kolbark, Krzywopłoty, Kwaśniów Dolny, Kwaśniów Górny, Rodaki, Ryczówek i Zalesie Golczowskie.

Gmina leży w Powiecie Olkuskim, od wschodu graniczy z Gminą Wolbrom, od południa z Gminą Olkusz, Bolesław oraz Dąbrowa Górnicza, natomiast od północy graniczy z Gminami Łazy, Ogrodzieniec i Pilica, przy czym cztery ostatnie gminy leżą w granicach Województwa śląskiego.

Gmina leży około 5 kilometrów od drogi szybkiego ruchu Kraków – Katowice, oraz: 40 km od Krakowa, 35 km od Katowic, 30 km od Trzebini i 70 km od Częstochowy.

1. Środowisko naturalne i układ przestrzenny

Gmina Klucze charakteryzuje się znaczną lesistością obszaru, występowaniem osobliwości przyrodniczych, szczególnie wysokimi walorami krajobrazowymi, przyrodniczymi i kulturowymi oraz mało korzystnymi warunkami produkcji rolniczej. Większość obszaru pokrywają ubogie gleby bielicowe, brunatne, rędziny a nawet zupełnie jałowe piaski. Na glebach bielicowych rosną głównie lasy sosnowe, które tylko w okolicach skał wapiennych ustępują miejsca drzewom liściastym. Na rędzinach rosną rzadkie gatunki roślin

kserotermicznych, a żyzność tych gleb zależy od podłoża, miąższości, ilości próchnicy oraz wilgotności. W okolicach rzek, obniżeniach, zapadliskach tektonicznych dominują gleby bagienne i torfowe.

Klucze należą do klimatu Wyżyn Środkowych, krainy klimatycznej śląsko – krakowskiej. Przez przeważającą część roku (64%) napływa powietrze polarno – morskie i polarno – kontynentalne (31%).

Podłoże geologiczne obszaru Klucz budują skały ery mezozoicznej: dolomity, żelaziste ility kajprowe oraz wapienie górnojurajskie. Wapienie miejscami wychodzą na powierzchnię tworząc malownicze wzgórza. Ostańce twarzielcowe dolinki krasowe, groty i jaskinie powstałe w ciągu milionów lat trwania procesów krasowych, nadały tym okolicom niepowtarzalny urok.

Na jej terenie usytuowana jest Pustynia Błędowska, stanowiąca unikat przyrodniczy i geograficzny w skali europejskiej. Pustynia zajmuje obszar ok. 20 km², na jej terenie występuje ponad 300 gatunków roślin, w tym 25 gatunków znajdujących się pod ochroną. Od roku 1995 część pustyni o powierzchni 684 hektarów została objęta ochroną - utworzono użytek ekologiczny. **Obecnie teren Pustyni stanowi obszar NATURY 2000.**

Zbocza wzniesień licznie występujących na terenie gminy porastają lasy liściaste, głównie bukowe, obniżenia terenu na ubogich glebach piaszczystych zajmują bory sosnowe i towarzyszące im zbiorowiska roślinności piaszczyskowej.

W Dolinie Białej Przemszy występują płaty łągów jesionowo – olszowych, roślinność szuwarowa, fragmenty łąk wilgotnych i świeżych. Przez gminę przepływają rzeki: Biała Przemsza, Tarnówka, Dębieńnica, Centuria.

Występują tu charakterystyczne dla Jury Krakowsko Częstochowskiej skały oraz jaskinie: Rudnicka, Mąciwody, Świniuszka, Na Kamyku, Błotna, Lodowa, oraz Jaroszowiecka. Przez teren gminy przebiega, stanowiąca atrakcję turystyczną, przyrodnicza ścieżka dydaktyczna, która jest przydatna do prowadzenia zajęć terenowych z biologii.

Zapoznanie się z jej przyrodą ułatwia wydany w 2002 roku przewodnik „Jurajskie osobliwości”. Przez gminę przebiegają również szlaki turystyczne: Szlak Architektury Drewnianej, ścieżka dydaktyczna po Ziemi Kluczewskiej, ścieżki rowerowe: Jurajski Szlak Rowerowy Orlich Gniazd, Zielony Szlak Rowerowy, Przylaszczkowy Szlak Rowerowy oraz Transjurajski Szlak Turystyki Konnej, szlaki piesze PTTK: Orlich Gniazd, Pustynny, Partyzancki, Szwajcarii Zagłębiowskiej.

2. Społeczność lokalna

Gminę Klucze zamieszkuje 14 933 osób, z czego kobiety – 7650 (51,8%), mężczyźni – 7283 (48,2%). Jest to stan na koniec roku 2006.

Przyrost naturalny w Gminie w 2006 roku był ujemny. Zanotowano 118 urodzeń i 179 zgonów.

Obecnie największe w gminie są Klucze, które mają 5073 mieszkańców. Na drugim miejscu pod względem liczby ludności jest Chechło 1659, na trzecim Jaroszowiec 1420. Najmniejszą wioską jest Hucisko, gdzie mieszka 181 osób.

Na terenie Gminy istnieje: 6 przedszkoli, 7 szkół podstawowych, 2 gimnazja, Zespół Szkół Zawodowych im. Janusza Korczaka. Swoją wkład do rozwoju Gminy wnoszą także organizacje pozarządowe działające w liczbie 26.

W gminie funkcjonują 2 kryte baseny: w Kluczach i Jaroszowcu, a przy nich: siłownię, sauna, solarium. Przez wiele lat Gmina Klucze zmieniała swoje oblicze, powstawały nowe obiekty: szkoła podstawowa z salą gimnastyczną i basenem, budynki policji i poczty, ośrodka zdrowia, apteki i przedszkola.

W ciągu ostatnich kilku lat podjęto wiele inicjatyw dotyczących grup społecznych wymagających szczególnego wsparcia m.in. niepełnosprawnych, długotrwale bezrobotnych, osób uzależnionych od alkoholu oraz doświadczających przemocy w rodzinie. Na terenie Gminy Funkcjonuje Środowiskowy Dom samopomocy, Warsztaty Terapii Zajęciowej, Centrum Integracji Społecznej, Klub Integracji Socjalnej oraz Grupy Samopomocowe. Dla tej szczególnej grupy została także opracowana oddzielna „Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych, Integracji i Polityki Społecznej Gminy Klucze”.

3. Gospodarka

Do ważniejszych zakładów przemysłowych występujących na obszarze Gminy Klucze należą m. in. Kimberly Clark S.A., Huta Szkła Jaroszowiec, będąca obecnie częścią koncernu Saint - Gobain, Zakłady Wapienno – Piaszkowe „Silikaty”, producent szkła budowlanego „Glaspol” Sp. z o.o., Firma „EWA” producent odzieży dziecięcej i niemowlęcej. Wśród małych przedsiębiorstw przeważają firmy o profilu usługowym, handlowym i budowlano-remontowym. Na terenie gminy działa kilka gospodarstw agroturystycznych.

Obecnie na terenie Gminy Klucze działają 953 podmioty gospodarcze.

4. Dziedzictwo kulturowe

Do najstarszych ośrodków osadniczych na obszarze gminy należą Bogucin i Chechło, pierwsze wzmianki o w/w miejscowościach datuje się na rok 1243. Powstanie większości pozostałych wsi łączy się z akcją osadniczą przypadającą na 2 połowę XIV wieku. Gmina posiada bogatą tradycję kulturową. Do obiektów będących w rejestrze zabytków konserwatorskich należą:

W Bydlinie:

- * z 1884 roku młyn wodny, runy kościoła Św. Krzyża z XVI, XVIII w.

W Chechle:

- * kościół parafialny, ogrodzenie z basztami, dzwonnica

W Rodakach:

- * Kościół p.w. Św. Marka, starodrzew, otoczenie, dzwonnica

W Kwaśniowie Dolnym:

- * Wieża mieszkalno – obronna

Od 2006 w posiadaniu Gminy znalazł się zabytkowy pałacyk Dietlów, plac targowy oraz park wokół pałacu

Na terenie gminy działa Gminny Ośrodek Kultury, który został powołany Uchwałą Nr VI/30/85 Gminnej Rady Narodowej z dnia 15 kwietnia 1985 r., a w obecnej formie - jako samorządowa instytucja kultury - działa na podstawie Uchwały Nr XXIII/157/2000 Rady Gminy Klucze z dnia 23 czerwca 2000 r.

Gminny Ośrodek Kultury organizuje i sprawuje nadzór nad podległymi mu placówkami:

Domem Kultury „Papiernik” w Kluczach,

Domem Kultury „Hutnik” w Jaroszowcu,

Wiejskim Domem Kultury w Cieślinie,

Świetlicami : w Kwaśniowie, Zalesiu i Kolbarku,

Bibliotekami : Gminną Biblioteką Publiczną w Jaroszowcu i Filia GBP w Kluczach,

Kinem „Papiernik” w Kluczach,

Ośrodkiem Rekreacyjnym w Jaroszowcu,

Wyciągiem narciarskim w Jaroszewcu.

Gminny Ośrodek Kultury prowadzi działalność w zakresie upowszechniania kultury i rekreacji, tworzenia warunków dla rozwoju amatorskiego ruchu artystycznego, kultywowania tradycji folklorystycznych, rozbudzania nowych i zaspakajania istniejących potrzeb kulturalnych mieszkańców gminy, a także popularyzacji książki i czytelnictwa.

Realizacja potrzeb kulturalno-oświatowych odbywa się poprzez sekcje zainteresowań dla dzieci i młodzieży: muzyczno-wokalną, teatralną, taneczną, ceramiczną i plastyczną oraz poprzez kultywowanie tradycji folklorystycznych, edukację kulturalną, spektakle, seanse filmowe, koncerty, wystawy, upowszechnianie czytelnictwa, promocję twórczości amatorskiej. Bardzo ważnym elementem działalności jest zagospodarowanie czasu wolnego dzieci i młodzieży, a także osób dorosłych.

Pod opieką GOK-u znajduje się również Orkiestra Dęta, Kapela Ludowa „Jasie” i Uniwersytet Trzeciego Wieku.

Kluczewski Ośrodek Kultury jest organizatorem i współorganizatorem wielu imprez kulturalnych, festiwali i przeglądów. Dzieci oraz młodzież z sekcji artystycznych dwóch domów kultury biorą udział w imprezach gminnych i powiatowych oraz w festiwalach, konkursach i przeglądach powiatowych, wojewódzkich, ogólnopolskich oraz międzynarodowych, reprezentując gminę Klucze, zdobywając przy tym wiele znaczących nagród oraz wyróżnień.

Wszystkie zadania realizuje wykwalifikowana i doświadczona kadra instruktorów. Działania planowane są na miarę warunków kadrowych, lokalowych i finansowych.

Dzięki tym inicjatywom budowane jest społeczeństwo aktywne, świadome swojej tożsamości regionalnej oraz narodowej, szanujące przy tym inne narody, ich tradycje i kulturę. Działania te są widoczne we współpracy międzynarodowej. Dziedzictwo kulturowe naszej gminy - jej zabytki - są elementem integrującym społeczność lokalną, rozbudzają zainteresowanie historią.

Celem GOK jest umożliwienie dotarcia jak najszerszej grupie odbiorców do dóbr i usług kultury.

W dalszej perspektywie uwzględniane są remonty oraz przebudowa instytucji kulturalno-oświatowych zdolnych stymulować rozwój życia kulturalno-społecznego w naszej gminie, przyczyniających się do ograniczenia zjawisk patologii społecznych. Celem jest także stałe poszerzanie oferty kulturalnej.

Od 1991 roku ukazuje się Echo Klucz - Informacyjny Miesięcznik Samorządowy. Od września 2001 roku Echo Klucz zrzeszone jest w Polskim Stowarzyszeniu Prasy Lokalnej.

5. Struktura organizacyjno-instytucjonalna.

Klucze pełnią funkcje ośrodka administracyjnego dla całej gminy, znajdują się tutaj: siedziba Urzędu Gminy oraz innych instytucji. Gmina Klucze podpisała umowy z partnerami zagranicznymi w celu wymiany doświadczeń w pracy samorządów, kultury, historii, gospodarki. Współpraca ta obejmuje gminy: Cserepfalu – Węgry, Batizovce – Słowacja, Kamianka Buzka – Ukraina, Pikalevo – Rosja.

Od roku 1991 roku gmina Klucze należy do Związku Gmin Jurajskich. W Urzędzie działa także Gminne Centrum Informacji. Od 2002r. gmina należy do Małopolskiej Organizacji Turystycznej. Na terenie gminy Klucze mają swoją siedzibę następujące instytucje: Gminny Zespół Oświaty, Gminny Ośrodek Kultury, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, Banki: Bank Przemysłowo Handlowy SA „PKO BP” oraz inne: Policja, Poczta, Dworzec PKP Jaroszewiec, Domy Kultury: Dom Kultury "Papiernik", Dom Kultury "Hutnik" oraz ośrodki sportowe.

Analiza SWOT gminy Klucze

--	--

Mocne strony wewnętrzne gminy Klucze	Słabe strony wewnętrzne gminy Klucze
<ul style="list-style-type: none"> • centralne położenie w Jurajskim Parku Krajobrazowym • względna atrakcyjność terenu • unikatowe walory Pustyni Błędowskiej • miejscowość na trasie Kraków – Śląsk • dobre zaplecze szkolne • obiekty zabytkowe (Zespół pałacowo – parkowy) • duży potencjał wśród młodzieży • zaplecze kulturalne w postaci Domu Kultury i kina • dużą ilość terenów zalesionych • ciekawe zbiorniki i cieki wodne (Biała Przemsza) • cykliczny kalendarz imprez • aktywne grupy społeczne (KGW i stowarzyszenia) • obiekt sportowy na dużym terenie • budynki użyteczności publicznej wyposażone w instalację CO gazową • basen kąpielowy • duża liczba gospodarstw rolnych z możliwością przystosowania do agroturystyki 	<ul style="list-style-type: none"> • brak zaplecza sanitarnego • brak bazy noclegowej • słabo rozwinięta baza gastronomiczna • zły stan obiektów sportowych • nieestetyczny wygląd centrum miejscowości • słaba informacja turystyczna • słabe oznakowanie turystyczne • rozdrobniona ludność, podział na mieszkańców napływowych i rdzennych • słabo zintegrowana społeczność lokalna • bezrobocie
Szanse zewnętrzne gminy Klucze	Zagrożenia zewnętrzne gminy Klucze
<ul style="list-style-type: none"> • dobre połączenie komunikacyjne • rozwój informacji turystycznej w województwie • wzrost popytu zewnętrznego na tereny letniskowe • wzrost zainteresowania agroturystyką jako forma wypoczynku 	<ul style="list-style-type: none"> • utrudnienia w gospodarowaniu na obszarze Parku Krajobrazowego wynikające z uregulowań prawnych • Konflikt z wojskiem o dostęp do Pustyni Błędowskiej • peryferyjne położenie powiatu w Małopolsce • bliskość dużych zakładów przemysłowych z terenów śląska • alokacja środków finansowych w województwie Małopolskim na rozwój turystyki w obszarze gór

Cele strategiczne

Wyodrębniamy cztery cele strategiczne:

- 1. Wspieranie rozwoju nowoczesnej przedsiębiorczości i wzmocnienie konkurencyjności gospodarki lokalnej**
- 2. Rozwój infrastruktury lokalnej służącej poprawie środowiska przyrodniczego i lokalnych zasobów naturalnych**
- 3. Stworzenie warunków harmonijnego rozwoju turystyki i kultury oraz zabezpieczenie trwałości dziedzictwa kulturowego.**
- 4. Dążenie do poprawy jakości życia mieszkańców oraz zapewnienie sprzyjających warunków rozwoju społecznego gminy.**

Pierwsze trzy służą podniesieniu konkurencyjności terenu i wzrostowi gospodarczemu. Wszelkie działania, które gmina w praktyce może podjąć, dla realizacji celów służących budowie ośrodka wzrostu, sprowadzają się do następujących typów działań:

1. inwestycji infrastrukturalnych pod przyszły rozwój
2. inwestycji publicznych generujących zysk
3. działań organizacyjnych usprawniających wykonywanie przez gminę ustawowych funkcji
4. działań promocyjnych, doradczych i analiz rynku

Realizacja każdego z celów strategicznych może angażować działania każdego z wymienionych powyżej typów działań. Istotne dla sposobu realizacji strategii jest rozważenie roli poszczególnych typów działań w realizacji poszczególnych celów operacyjnych. Należy też pamiętać o nadrzędnym warunku realizacji strategii, a mianowicie, o zasadzie optymalnego wykorzystania wszystkich potencjalnie dostępnych dla gminy środków europejskich.

Inwestycje infrastrukturalne pod przyszły rozwój angażują przeciętnie większe środki (mówimy tutaj tylko o wkładzie własnym i wydatkach niekwalifikowanych) niż działania typu 2 lub 4. Pamiętajmy także, że w kontekście środków strukturalnych, każde niewłaściwe zaangażowanie środków gminy, powoduje utratę potencjalnych korzyści czterokrotnie większą niż wartość tych środków, bowiem ogranicza możliwość korzystania z funduszy europejskich.

Realizacja celów za pomocą działań pierwszego i trzeciego typu, wymaga przede wszystkim dobrej analizy rynkowej. Działania te to np.: zbrojenie działek pod przyszłe inwestycje, udostępnianie ich poprzez inwestycje komunikacyjne i drogowe. Trzeci typ działań, to bezpośredni kapitałowy udział gminy w budowę bazy hotelowej, gastronomicznej itp., jest oczywiście ograniczony zapisami ustawy o samorządzie terytorialnym.

Przy podejmowaniu działań pierwszego typu konieczna jest pewność, że inwestycja, pod którą jest przygotowywana nieruchomość gminy, zostanie rzeczywiście wykonana i będzie to udana inwestycja. Wszelkie tego typu działania, powinny w praktyce, być oparte o jakiś rodzaj umowy z przyszłym inwestorem.

Działania typu pierwszego, a więc inwestycje w nieruchomości gminy, są uzasadnione zawsze wtedy, gdy istnieje niebezpieczeństwo, że brak odpowiednich remontów może doprowadzić do zmniejszenia istniejącej wartości majątku gminy. Wszystkie pozostałe kierunki inwestowania zostały wskazane w poszczególnych zadaniach strategii.

Szczególnie ważne, w najbliższym okresie przygotowującym do określenia głównej domeny rozwoju, są działania typu 4, a więc analiza rynku i przygotowywanie ofert. Są to działania niskonakładowe, nieobciążające istotnie budżetu. Ten typ działań będzie

występował przede wszystkim przy realizacji pierwszego i trzeciego celu strategicznego. Konieczne jest przeprowadzenie badań rynkowych i na ich podstawie przygotowanie ofert, ich promocja i poszukiwanie inwestorów dla turystyki i innego rodzaju przedsiębiorczości – zwłaszcza budownictwa rezydencjalnego i letniskowego. Dopiero potem można rozpoczynać inwestycje konieczne dla zrealizowania oferty np. uzbrojenie działek.

Działania typu drugiego polegające na racjonalizacji organizacji i zarządzania powinny być stosowane przy realizacji wszystkich celów strategii.

Cel strategiczny 1:

Wspieranie rozwoju nowoczesnej przedsiębiorczości i wzmacnianie konkurencyjności gospodarki lokalnej

Dla budowy silnego ośrodka wzrostu realizacja tego celu strategicznego należy do najważniejszych. W oddzielnie sformułowanym celu strategicznym 3 wymieniamy zadania dotyczące rozbudowy bazy turystycznej. Oczywiście inwestycje w branży turystycznej takie jak: bazy noclegowe, przystanie, kąpieliska itp. to często inwestycje realizowane przez małe i średnie przedsiębiorstwa.

W poprzedniej strategii rozwoju z 1996 r. sformułowano szereg zadań, mieszczących się dość dokładnie w zakresie wyznaczonym przez cel strategiczny nr 1. W aktualizacji dokonano zmiany sformułowań tak, by uzgodnić je z zasadami polityki strukturalnej, czyli zasadami uzyskiwania wsparcia z funduszy UE. Zadania (określane w starej strategii jako 'strategie') mieszczące się w zakresie celu strategicznego 1, zostały włączone do aktualizacji.

Ważne zadanie starej strategii: „strategia przyciągania inwestorów zewnętrznych” zostało uszczegółowione:

1.1.3 Wspieranie powstawania nowych przedsiębiorstw z sektorów wysokich szans rozwojowych

1.1.4 Polityka gminy ułatwiająca start przedsiębiorcom i ich dalsze funkcjonowanie

Zasadnicze znaczenie dla przyciągania inwestorów będzie miała oferta gminy, a więc przede wszystkim realizowanie zadań 1.1.1 i 1.1.2

Występujące w starej strategii zadanie „udziału gminy w instytucjach wspierających rozwój małych i średnich przedsiębiorstw” jest określone w dwóch zadaniach aktualizacji:

1.1.5 Stworzenie systemu doradztwa dla Małych i Średnich Przedsiębiorstw

1.1.6 Udział gminy w targach i imprezach branżowych

Realizacja tych zadań strategicznych niewątpliwie będzie miała wpływ na zwiększenie szans gminy na „przyciągnięcie inwestorów”. Jednocześnie tak sformułowane zadania dają się łatwo przełożyć na konkretne projekty, dla których można uzyskać dofinansowanie. Zrezygnowano z zadania „strategia współuczestnictwa gminy w procesach restrukturyzacji przedsiębiorstw zagrożonych upadkiem lub likwidacją”. Wszelkie działania interwencyjne środków publicznych, są działalnością doraźną, która musi być zgodna z europejskimi

przepisami dotyczącymi konkurencji. Nie może to występować jako element strategii rozwoju gminy. Podobnie zrezygnowano z zapisu: „strategia współuczestnictwa gminy w zagospodarowaniu majątku przekształcanych i likwidowanych przedsiębiorstw”. To nie może być element strategii. Gmina może doraźnie zareagować w jakiś sposób na likwidację konkretnego przedsiębiorstwa. Taka reakcja oczywiście musi być zgodna z celami strategicznymi i prowadzić do realizacji misji gminy i budowy silnego ośrodka wzrostu.

Z kolei zadanie określone w starej strategii jako: „strategia selektywnego wspierania małych przedsiębiorstw o dużych tradycjach i opartych na wykorzystaniu surowców lokalnych”, jest sformułowana zbyt wąsko. Zadanie 1.1.4 mówi o ułatwianiu startu i dalszego funkcjonowania przedsiębiorcom w ogóle. Natomiast ewentualne wsparcie dla rzemiosła artystycznego charakterystycznego dla gminy mieści się w celu operacyjnym 3.2 zwłaszcza w zadaniu 4.

W obecnej aktualizacji większy nacisk został położony na rozwój i wspomaganie przedsiębiorstw z zakresu ekonomii społecznej, (np. spółdzielnie socjalne), ponieważ jest to szansa pracy dla osób będących poza konkurencyjnym rynkiem pracy.

Cel operacyjny 1.1

1. Kreowanie przyjaznego klimatu rozwoju przedsiębiorczości

Przyjazny klimat dla przedsiębiorczości oznacza w istocie kompleksową ofertę, jaką gmina może przygotować dla przedsiębiorstw już istniejących oraz dla przedsiębiorstw nowych.

Oferta dla przedsiębiorstw nowych, polega na zaoferowaniu potencjalnym inwestorom trzech rodzajów dóbr:

1. ułatwienia administracyjno organizacyjne np. tak zwane „jedno okienko”.
2. udostępnienie atrakcyjnych terenów inwestycyjnych (uzbrojonych działek dobrze umieszczonych w systemie komunikacyjnym
3. ulgi podatkowe.

Zadania	Partnerzy w realizacji zadań
1. Przygotowanie planistyczne i geodezyjne pod budowę obiektów przemysłowych, usługowych i handlowych	RG, Wójt Gminy, Agencja Rozwoju Regionu Kluczewskiego
2. Kompleksowe uzbrojenie infrastrukturalne terenów pod inwestycje	
3. Wspieranie powstawania nowych przedsiębiorstw z sektorów wysokich szans rozwojowych	
4. Polityka gminy ułatwiająca start przedsiębiorcom i ich dalsze funkcjonowanie	
5. Stworzenie systemu doradztwa i współpracy z Małymi i Średnimi Przedsiębiorstwami	

Zadania	Partnerzy w realizacji zadań
6. Wsparcie przedsiębiorstw z zakresu ekonomii społecznej (spółdzielnie socjalne, itp.)	
7. Udział gminy w targach i imprezach branżowych. Promocja oferty inwestycyjnej gminy i promocja gospodarcza.	

Realizacja zadań 1 i 2 należy do przede wszystkim do pierwszego typu działania, czyli inwestycji infrastrukturalnych. Celem budowy tej infrastruktury jest uzyskanie bezpośrednich inwestycji w produkcję lub usługi z wykorzystaniem uzbrojonych przez gminę terenów.

Proces decyzyjny w tej konkretnie sprawie powinien odbywać się według następującego schematu:

1. Określenie, jakiego rodzaju inwestycje mogłyby być lokalizowane przez przedsiębiorców w gminie. Różnicowanie takie następuje w oparciu o analizę rynku inwestycji
2. Jakiego typu inwestycje gmina najbardziej chciałaby mieć na swoim terenie?
3. Które działki gmina może oferować?
4. Przygotowanie oferty
5. Projekt wstępny zawierający lokalizację, podstawowe charakterystyki inwestycji oraz szacunkową cenę i czas wykonania – na podstawie katalogów lub własnych doświadczeń.

Cel operacyjny 1.2

Zapewnienie pomocy instytucjonalnej rolnikom w zakresie racjonalizacji zagospodarowania terenów rolnych oraz reorientacja zawodowa osób odchodzących z rolnictwa

Zadania	Partnerzy w realizacji zadań
1. Szkolenia dla rolników i domowników w zakresie podejmowania dodatkowej działalności zbliżonej do rolnictwa	Wójt Gminy, Powiatowy Urząd Pracy, ODR
2. Informacja zawodowa, usługi doradcze w zakresie wyboru nowego zawodu i osiągnięcia nowych umiejętności zawodowych	
3. Szkolenia i kursy, mające na celu nabycie kwalifikacji i umiejętności zawodowych związanych z nowym zawodem	

Zadania	Partnerzy w realizacji zadań
4. Tworzenie mikroprzedsiębiorstw	
5. Zwiększenie powierzchni zalesionych terenów rolnych o niskiej wartości bonitacyjnej oraz gruntów rolnych pod uprawy ekologiczne	Indywidualni właściciele gruntów (UG pełni rolę informacyjną, Starostwo Powiatowe – opinie i rejestry wniosków)

Rola gminy w realizacji tych zadań może być „pomocnicza”. Gmina może wspierać takie działania lub je inspirować ze względu na korzyści społeczne. Typ działań to przede wszystkim rozpoznanie sytuacji.

Poprzednia strategia proponowała następujące strategie/działania dotyczące rolnictwa:

- strategia ukierunkowania gospodarstw rolnych na nisze rynkowe i produktowe
- strategia współuczestnictwa gminy w zagospodarowaniu terenów rolnych będących w władaniu Agencji Własności Rolnej
- strategia komercyjnego zalesienia terenów rolnych o niskiej wartości bonitacyjnej
- strategia ekologicznej rekultywacji chemicznie zdegradowanych obszarów produkcji rolnej.
- strategia scalania obszarów rolnych

Poprzednia strategia stawiała zadania, które w większości są poza zakresem działań gminy. W aktualizacji uwzględniono przede wszystkim fakt, że po wejściu do UE zagadnienia rozwoju obszarów wiejskich oraz problemy rozwoju i określonego profilowania produkcji rolnej są zarządzane przez Sektorowe Programy Operacyjne. Ponadto gmina widzi główny problem raczej w pomocy w odejściu od rolnictwa.

Poza sprawą zalesiania, gmina nie może podjąć bezpośrednio działań np. mających na celu ukierunkowanie gospodarstw na nisze rynkowe. Produkcja rolna, jej odpowiednie stymulowanie i modernizacja, znajduje się w programach unijnych, których beneficjentem nie jest gmina. Gminie pozostawiono przede wszystkim troskę o tę część ludności rolniczej, która pragnie zmienić zawód. Dlatego w uzupełnieniu strategii wprowadzamy przede wszystkim zadania polegające na szkoleniu. Na realizację tych zadań gmina może otrzymać środki unijne. Gmina może istotnie wpływać na decyzje gospodarcze podejmowane przez rolników poprzez szkolenia.

Cel operacyjny 1.3

Rozwój społeczeństwa informacyjnego i zwiększenie liczby osób korzystających z dostępu do sieci informatycznych. Podniesienie jakości i dostępności usług publicznych.

Rozwój społeczeństwa informacyjnego jest jednym z najważniejszych priorytetów polityki strukturalnej. W starej strategii to zagadnienie nie było poruszone. Informatyzacja administracji jest obowiązkiem wynikającym z prawa dostosowawczego. Informatyzacja nie jest celem samym w sobie. W NPR i innych dokumentach strategicznych zakłada się, że nie jest możliwe budowanie silnego ośrodka wzrostu, bez informatyzacji zarządzania gminą. Problem informatyzacji pojawia się również w innych celach strategicznych związanych z edukacją wzrostem zatrudnienia i opieką zdrowotną. Realizacja poniższych zadań powinna być związana z realizacją zadań: 4.7.4, 4.4.4, 4.1.4. Cel, jakim jest informatyzacja społeczeństwa to jeden głównych celów strategii krajowej i małopolskiej, ponieważ podnoszenie konkurencyjności gospodarki i wyrównywanie szans rozwojowych nie jest możliwe bez nowoczesnych technologii informatycznych i szeroko dostępnych usług sektora publicznego i biznesowego. Rozwojowi infrastruktury teleinformatycznej administracji publicznej służyć będzie zwiększenie oferty i poprawa jakości usług publicznych oraz rozwój i dostępność zasobów informacyjnych administracji w formie elektronicznej.

Zadania	Partnerzy w realizacji zadań
1. Aktywny udział w tworzeniu zintegrowanego systemu informatycznego w administracji publicznej Województwa małopolskiego	RG, URZĄD MARSZAŁKO WSKI
2. Budowa i wdrażanie systemów elektronicznych dla wspomaganie zarządzania instytucjonalnego w administracji publicznej na poziomie gminy	
3. Przygotowanie lokalnych instytucji publicznych do elektronicznego obiegu dokumentów, elektronicznej archiwizacji dokumentów oraz rozwoju usług dla ludności z wykorzystaniem podpisu elektronicznego.	
4. Wspieranie inicjatyw służących wymianie informacji, wiedzy i doświadczenia	
5. Organizowanie form komunikacji społecznej oraz budowa i rozbudowa sieci informatycznych	

Cel strategiczny 2:

Rozwój infrastruktury lokalnej służącej poprawie jakości środowiska przyrodniczego i lokalnych zasobów naturalnych

W zakresie problematyki rozwoju infrastruktury i poprawy jakości środowiska stara strategia formułuje następujące zadania:

- strategia eliminacji lokalnych emitorów zanieczyszczeń gazowych i pyłowych
- poprawa stanu gospodarki wodnej
- strategia pełnego wyposażenia gospodarstw domowych w sieć wodociągowo-kanalizacyjną
- strategia organizacji systemu gromadzenia i utylizacji odpadów komunalnych

Wszystkie te zadania są realizowane w gminie Klucze. W aktualizacji strategii konieczne było rozbudowanie i uszczegółowienie tych zagadnień. Inwestycje z zakresu ochrony środowiska w tym zwłaszcza gospodarka wodno – kanalizacyjna i odpadami stałymi znajdują się w centrum polityki regionalnej państwa jako członka UE.

Cel operacyjny 2.1

Zabezpieczenie zasobów wody i modernizacja systemu dostarczania wody pitnej dla mieszkańców Gminy

Gmina Klucze bezpośrednio nie realizuje zadań związanych ze zbiorowym zaopatrzeniem w wodę i odprowadzeniem ścieków i odpadów stałych. Zadania te wykonują przedsiębiorstwa będące spółką kilku gmin. Nie zwalnia to gminy z ustawowej odpowiedzialności. Przedstawione uzupełnienie strategii w tym zakresie jest wyraźnym wskazaniem na zainteresowanie władz samorządowych gminy Kluczy rozwojem powyższych dziedzin gospodarki komunalnej w ujęciu strategicznym.

Gmina posiada oddzielne strategie: wodno-ściekową i odpadów stałych przygotowane przez przedsiębiorstwa. W gminie Klucze problem zaopatrzenia ludności w wodę jest już rozwiązany, prawo dostosowawcze w tej dziedzinie jest zrealizowane. Pozostaje kwestia kanalizacji i oczyszczalni ścieków oraz gospodarki odpadami stałymi. Obydwa te zadania są realizowane poprzez przekazanie ich podmiotowi zewnętrznemu. Sprawa rozwoju sieci kanalizacyjnej została przekazana spółce międzygminnej, która powołała Przedsiębiorstwo Wodno – Kanalizacyjne w Olkuszu. To przedsiębiorstwo jest zobowiązane do realizacji i finansowania odpowiednich inwestycji prowadzących do realizacji prawa dostosowawczego. Szczegółowa analiza powyższych zagadnień zawarta jest w odrębnych opracowaniach komplementarnych względem niniejszej aktualizacji strategii rozwoju gminy Klucze.

Zadania	Partnerzy w realizacji zadań
----------------	-------------------------------------

Zadania	Partnerzy w realizacji zadań
1. Rozbudowa lub modernizacja sieci wodociągowych i ujęć wody (w tym ochrona ujęć i źródeł wody pitnej)	RG, Wójt Gminy, Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji w Olkuszu (dalej zw. PWiK)

Cel operacyjny 2.2

Maksymalizacja ilości ścieków odprowadzanych i oczyszczanych

Zadania	Partnerzy w realizacji zadań
1. Budowa lub modernizacja sieci kanalizacyjnych i sieci kanalizacji deszczowej	Wójt Gminy, PWiK
2. Budowa lub modernizacja oczyszczalni ścieków lub innych urządzenia do oczyszczania, gromadzenia, odprowadzania i przesyłania ścieków	
3. Wspieranie powstawania przydomowych oczyszczalni ścieków oraz działania edukacyjne na rzecz stosowania nowoczesnych technologii gromadzenia i usuwania ścieków	

Cel operacyjny 2.3

Zwiększanie zakresu segregacji i utylizacji odpadów komunalnych

Zadania	Partnerzy w realizacji zadań
1. Organizowanie kompleksowych systemów zagospodarowania odpadów na poziomie lokalnym, obejmujące m.in. odbiór posegregowanych odpadów od mieszkańców, odzyskiwanie surowców wtórnych, recykling, kompostowanie odpadów organicznych, itp.	Wójt Gminy RG
2. Likwidacja nielegalnych wysypisk odpadów na terenach gminnych.	
3. Organizowanie wywozu odpadów niebezpiecznych	

4. Wdrażanie Gminnego Planu Gospodarki Odpadami	
5. Edukacja ekologiczna i Promocja Programu Gospodarki Odpadami	

Cel operacyjny 2.4

Zmniejszenie uciążliwości ruchu drogowego dla mieszkańców oraz podniesienie poziomu bezpieczeństwa ruchu drogowego, zwiększenie dostępności komunikacyjnej wybranych miejsc gminy.

Problem ciągle ważny, został utrzymany jako zadanie strategiczne 2.4. Natomiast obecnie ze względu na zwiększone możliwości inwestycyjne dzięki funduszom UE, należało strategię poszerzyć o zagadnienia uciążliwości ruchu drogowego i bezpieczeństwa. Niektóre zadania łączą się z innymi celami operacyjnymi. Wykonanie zadania 2.4.5 przyczyni się także do realizacji celu strategicznego nr 4. Również realizacja zadania 2.4.4 może przyczynić się do realizacji celów strategicznych związanych z rozwojem przedsiębiorczości i zmniejszaniem bezrobocia.

Formułowanie zadań w taki sposób by przyczyniały się one do realizacji kilku celów strategicznych czy operacyjnych ma na celu maksymalnie efektywne wykorzystanie środków europejskich. Jest oczywiste, że stara strategia – formułowana na długo przed przystąpieniem Polski do UE, nie brała pod uwagę tego problemu.

Zadania	Partnerzy w realizacji zadań
1. Budowa lub modernizacja dróg na obszarze gminy oraz drogowej infrastruktury towarzyszącej	Wójt Gminy, Rada Gminy, Starosta, Marszałek
2. Modernizacja infrastruktury drogowej służącej ograniczeniu hałasu i zanieczyszczenia związanego z intensywnym ruchem drogowym	
3. Poprawienie dostępności komunikacyjnej działek inwestycyjnych	
4. Budowa i poprawa dostępności dojazdowej do pól	

Cel operacyjny 2.5

Ochrona i rewitalizacja walorów przyrodniczych i krajobrazowych

Stara strategia traktuje ten problem marginalnie, sformułowane jest jedno zdanie: „strategia tworzenia użytków ekologicznych zwiększających turystyczną atrakcyjność gminy” Problem ochrony i rewitalizacji walorów przyrodniczych jest tu ściśle związany z turystyką. W aktualizacji konieczne było rozbudowanie tego tematu, ze względu na samodzielną rolę przypisywaną mu w NPR.

Ze względu na efektywność wykorzystania środków europejskich realizacja tego celu strategicznego powinna być powiązana z realizacją celu strategicznego nr 3. Nie jest to jednak niezbędny warunek podjęcia realizacji poniższych zadań. Gmina, chcąc wypełnić misję powinna realizować - zgodnie z koncepcjami występującymi w polityce strukturalnej - poniższe zadania, nawet jeżeli nie przyczynią się one bezpośrednio do rozwoju turystyki.

Zadania	Partnerzy w realizacji zadań
1. Rewitalizacja Pustyni Błędowskiej – terenu o znaczeniu europejskim- Program Natura 2000	RG, Wójt Gminy, starosta, wojewoda, Zespół Parków Krajobrazowych,
2. Wdrażanie Gminnego Programu Ochrony Środowiska	
3. Ochrona obszarów i obiektów przyrodniczo cennych (tworzenie nowych form ochrony przyrody)	
4. Inwentaryzacja terenów zdegradowanych przeznaczonych do rekultywacji (tereny powojkowe i przemysłowe)	
5. Tworzenie miejsc atrakcyjnych turystycznie z uwzględnieniem miejsc cennych przyrodniczo oraz ochrona przyrody i kształtowanie postaw ekologicznych	
6. Promocja działań gminy związanych z ochroną i rewitalizacją walorów przyrodniczych i krajobrazowych	

Cel operacyjny 2.6

Minimalizacja emisji zanieczyszczeń gazowych i pyłowych z lokalnych źródeł

Sytuacja gminy w zakresie zanieczyszczenia powietrza jest niekorzystna. Ogólny wskaźnik kształtuje się na poziomie wyższym niż w podobnych gminach i ma tendencję wzrostową. Gmina powinna podjąć pracę nad określeniem źródeł zanieczyszczeń, będzie to odgrywać zasadniczą rolę przy podejmowaniu decyzji co do głównej domeny strategicznej. W zależności od rezultatu tych badań, będzie można określić, jaki gmina może mieć rzeczywisty wpływ na wskaźniki rezultatu realizacji tego celu strategicznego. Po przeanalizowaniu źródeł zanieczyszczeń należy się zastanowić jak poprawić jakość

powietrza, realizując wskazane zadania strategiczne. Działania prowadzące do poprawy jakości powietrza mogą uzyskać wsparcie z UE.

Przy zrównoważonym rozwoju gminy należy podejmować zadania dotyczące ochrony powietrza tylko tam, gdzie zostały przekroczone normy. Dopiero uznanie którejkolwiek z domen za główną, mogłoby usprawiedliwić działania szczególnie wysokiego poziomu ochrony powietrza.

Poprzednia strategia formułuje w tym zakresie następujące zadanie: „strategia eliminacji emitorów zanieczyszczeń gazowych i pyłowych”, w którym należy wskazać sposób ograniczenia zanieczyszczeń pyłowych poprzez modernizację systemów ciepłowniczych i oszczędność energii.

Zadania	Partnerzy w realizacji zadań
1. Modernizacja i rozbudowa systemów ciepłowniczych i wyposażenie ich w instalacje ograniczające emisje zanieczyszczeń pyłowych i gazowych do powietrza	RG, Wójt Gminy
2. Przekształcenie istniejących systemów ogrzewania obiektów użyteczności publicznej w systemy bardziej przyjazne dla środowiska, w szczególności ograniczenie "niskiej emisji"	
3. Działania edukacyjne na rzecz zmiany nośnika energii używanego do celów grzewczych w gospodarstwach indywidualnych. Kampanie informacyjne mające na celu podniesienie świadomości mieszkańców na temat stosowania paliw proekologicznych, energooszczędnych i niskoemisyjnych pieców.	
4. Budowa i wykorzystanie alternatywnych źródeł energii w tym zakładanie kolektorów słonecznych w obiektach użyteczności publicznej i gospodarstwach indywidualnych	
5. Termomodernizacja	

Cel operacyjny 2.7

Zwiększenie bezpieczeństwa przeciwpowodziowego i podnoszenie retencyjności dorzeczy

Ta problematyka nie występuje w starej strategii. Ze względu na efektywność realizację tego celu należy łączyć z celem strategicznym 3 (turystyka).

Zadania	Partnerzy w realizacji zadań
1. Regulacja cieków wodnych (pogłębianie, zapory, stabilizacja brzegów, prace remontowe w korytach rzecznych, itd.), która poprawia bilans wodny i uwzględnia potrzebę ochrony przyrody	Małopolski Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej
2. Tworzenie polderów (włączając wykorzystanie naturalnych sposobów przeciwdziałania powodzi, takich jak obsadzanie roślinnością, zalesianie) oraz odtwarzanie naturalnych terenów zalewowych	Gmina, Rolnicy, Urząd Marszałkowski
3. Budowa i modernizacja wałów przeciwpowodziowych wraz z drogami dojazdowymi	
4. Budowa i modernizacja zbiorników retencyjnych i stopni wodnych w ramach tzw. „małej retencji”	
5. Wyznaczanie obszarów bezpośredniego i potencjalnego zagrożenia powodzią	
6. Uporządkowanie systemów melioracyjnych	

Należy zidentyfikować wszystkie miejsca zagrożone powodzią, dla każdego z nich określić działania mogące zabezpieczyć te miejsca np. poprzez regulację cieków wodnych, budowę wałów, tworzenie polderów itd., określić beneficjentów, powierzchnię, chronionego terenu, straty których można uniknąć.

Cel strategiczny 3:

Stworzenie warunków do harmonijnego rozwoju turystyki i kultury oraz zabezpieczenie trwałości dziedzictwa kulturowego

Rozwój turystyki przez władze gminy Klucze uważany jest za szczególnie ważny kierunek rozwoju. W dyskusjach z radnymi i mieszkańcami gminy turystyka była najczęściej wskazywana jako ewentualna główna domena wzrostu.

Poprzednia strategia wymienia jeszcze sytuację w zakresie „odprowadzania ścieków oraz gromadzenia i utylizacji odpadów stałych” jako „słabość w analizie podstawowych słabości wewnętrznych gminy Klucze. Od czasu sporządzenia poprzedniej strategii znacznej poprawie uległa sytuacja w tym zakresie. W najbliższych latach realizacja strategii w tej dziedzinie, dzięki funduszom UE, osiągnie całkowicie zadowalający poziom. Siłą gminy jest położenie w parku krajobrazowym oraz liczne walory przyrodnicze, historyczne i kulturalne, dlatego realizacja celu operacyjnego 2.5 znacznie przyczyni się do ich podniesienia.

Konieczne jest podjęcie analizy rynku i opracowanie prognozy ewentualnego zainteresowania turystycznego gminą. Należy także brać pod uwagę stosunkowo wysoki koszt eksploatacji infrastruktury sportowo turystycznej.

W zakresie turystyki aktualizacja dotyczyła w zasadzie całego planowania strategicznego. Poprzednia strategia wymieniała następujące tak zwane strategie:

- strategia tworzenia użytków ekologicznych zwiększających turystyczną atrakcyjność gminy
- strategia zagospodarowania otwartych cieków i zbiorników wodnych dla organizacji rekreacji wodnej
- strategia promocji wartości krajobrazowych i rekreacyjnych gminy

W nowej strategii zagadnienie turystyki zostało bardzo rozbudowane. Gmina Klucze – jak już wspominaliśmy - nie podjęła na razie decyzji, co do tego czy turystyka ma być główną domeną wzrostu. Jednak walory krajobrazowe gminy są uważane za ewentualnie główny czynnik przy budowie ośrodka wzrostu i realizacji misji gminy.

W ciągu najbliższych lat strategia w zakresie rozwoju turystyki powinna polegać w zasadzie wyłącznie na ułatwieniach dla inwestorów prywatnych. Dopiero wyraźna tendencja zwyżkowa wskaźników zainteresowania turystycznego gminą może skłonić do angażowania środków gminnych na budowę infrastruktury sportowo – turystycznej. W zakresach zadań takich jak wymienione w ramach celów operacyjnych 3.3 i 3.4, należy ograniczyć działania inwestycyjne przede wszystkim do konserwacji i remontów, tak by nie dopuścić do zmniejszenia wartości majątku gminy.

Cel operacyjny 3.1

Budowa i poprawa jakości bazy rekreacyjnej oraz zwiększenie liczby obiektów małej gastronomii

Ważnym elementem aktualizacji było wyodrębnienie zadań dotyczących infrastruktury turystycznej.

Zadania	Partnerzy w realizacji zadań
1. Budowa i rozbudowa infrastruktury służącej rozwojowi aktywnych form turystyki	Wójt Gminy, PTTK, prywatni inwestorzy (partnerstwo publiczno-prywatne)
2. Infrastruktura noclegowa, gastronomiczna, informacyjno-recepcyjna i inna infrastruktura turystyczna	
3. Budowa nowych i przebudowa, rozbudowa istniejących obiektów sportowych (w szczególności sal gimnastycznych, basenów, boisk sportowych, hal sportowych)	

W poprzedniej strategii z 1996 roku występuje zadanie: „strategia modernizacji i remontów obiektów sportowych i rekreacyjnych funkcjonujących przy szkołach”. W aktualizacji sprawę infrastruktury szkolnej wyodrębniono i uniezależniono od zadań związanych z turystyką. Oczywiście, podobnie jak np. w przypadku zadania 3.3.2, tak i w przypadku np. rozbudowy basenu przy szkole, powinno się wskazać na realizację dwóch celów operacyjnych.

Cel operacyjny 3.2

Intensyfikacja promocji wartości krajobrazowych i rekreacyjnych Gminy oraz wspieranie inicjatyw kulturalnych w Gminie

Wyodrębniona została, jako oddzielny cel operacyjny, intensyfikacja promocji turystyki. W starej strategii ten typ zadań nie jest wymieniany. Odpowiednia promocja i przygotowanie ofert turystycznych jest zasadniczo ważne dla zdecydowania w przyszłości, czy turystyka ma być czy nie ma być główną domeną rozwoju. Rozbudowanie problemu promocji w aktualizacji wynika także z faktu, że możliwe jest uzyskanie środków europejskich na realizację tego celu.

Zadania	Partnerzy w realizacji zadań
1. Promocja walorów turystycznych Gminy	PTTK, RG, Wójt Gminy, prywatni inwestorzy
2. Promowanie zorganizowanych form turystyki i agroturystyk. Współpraca z istniejącymi gospodarstwami agroturystycznymi.	MOT, ZGJ
3. Promocja produktu regionalnego	
4. Zapewnienie szeroko dostępnej informacji w zakresie wydarzeń kulturalnych (uczestnictwo w targach, imprezach promocyjnych, artykuły sponsorowane w prasie, czasopismach branżowych, zamieszczanie informacji na stronach internetowych, wydawanie folderów, ulotek, broszur informacyjnych i promocyjnych itd.)	
5. Wspieranie inicjatyw społecznych oraz lokalnych twórców kultury	
6. Tworzenie nowych ofert programowych w zakresie kultury	
7. Współpraca z innymi gminami i instytucjami w zakresie wspólnej promocji i rozwoju międzygminnej infrastruktury turystycznej. Udział w budowie regionalnego systemu informacji turystycznej.	

Cel operacyjny 3.3

Tworzenie przestrzeni sprzyjającej rozwojowi turystyki

Przy realizacji strategii i przechodzeniu na poziom LPR ważne jest rozróżnienie dwóch rodzajów uzasadnień projektów realizujących te zadania. Pierwsze uzasadnienie to wzrost zainteresowania turystycznego. Drugie zaś to wzrost wartości krajobrazu, który nie przekłada się na zwiększenie dochodu gminy lub realizację innych celów np. kulturalnych. W chwili obecnej uzasadnienie inwestycji przyszłym wzrostem turystyki, może wiązać się z ryzykiem. Gmina posiada opracowaną przez Górnośląską Agencję Rozwoju i Promocji Koncepcję programowo przestrzenną turystycznego zagospodarowania pięciu gmin jurajskich”, są tam szczegółowo opracowane propozycje lokalizacji przedsięwzięć turystycznych, nie mniej jednak należy uaktualnić i dostosować do obecnych warunków i możliwości Gminy. Przy przechodzeniu na poziom LPR zadania 3.3.1 i 3.3.3 mogą być uzasadniane podniesieniem wartości krajobrazu. Należy wziąć pod uwagę koszty eksploatacji, które będą obciążać budżet gminy przez wiele lat, zmniejszając zdolność absorpcji środków europejskich.

Szczególnym przykładem są prace porządkowo-renowacyjne przy zamku w Bydlinie. Mamy tu zarówno podniesienie wartości krajobrazu, ochronę dziedzictwa jak i tworzenie warunków dla rozwoju turystyki.

Zadania	Partnerzy w realizacji zadań
1. Podniesienie walorów krajobrazowych i turystycznych gminy poprzez zagospodarowanie centrów wsi	RG, Wójt Gminy, Związek Gmin Jurajskich, Małopolska Organizacja Turystyczna, organizacje społeczne
2. Zagospodarowanie otwartych cieków i zbiorników wodnych dla organizacji rekreacji wodnej	
3. Zagospodarowanie obszarów o wysokich wartościach krajobrazowych	
4. Budowa infrastruktury towarzyszącej dla obsługi ruchu turystycznego	
5. Zagospodarowanie obiektów i terenów o specyficznych walorach dla celów turystycznych	

Omawiany cel operacyjny 3.3 jest merytorycznie związany z kilkoma innymi celami. Z poprzedniej strategii powtórzone dokładnie zostaje zadanie zagospodarowania otwartych cieków wodnych (3.3.2). Zadanie to zostało umieszczone w celu operacyjnym dotyczącym turystyki. Zadanie to wiąże się jednak również z celem operacyjnym 2.7. W poprzedniej

strategii kwestie bezpieczeństwa przeciwpowodziowego i podnoszenia retencyjności dorzeczy nie były uwzględnione. W myśl nowej strategii, projekty związane z tym zadaniem powinny prowadzić do realizacji obydwóch celów operacyjnych. Takie przygotowanie projektów zwiększy efektywność wykorzystania środków europejskich.

Realizacja zadań celu 3.3 wiąże się także z realizacją zadań celu 2.5 (ochrona i rewitalizacja walorów przyrodniczych i krajobrazowych). Realizacja tego celu w sposób oczywisty zwiększa atrakcyjność turystyczną gminy. W poprzedniej strategii ta problematyka nie była poruszona. Ochrona środowiska - w tym oczywiście rewitalizacja walorów krajobrazowych, która będzie prowadzić do korzystnych efektów ekologicznych - jest samodzielnym, niezwykle ważnym elementem polityki strukturalnej UE, przeznaczono na to znaczne środki. Uzasadnia to rozróżnienie odpowiednich celów operacyjnych.

Cel operacyjny 3.4

Wykorzystanie i ochrona cennych zabytków Gminy, do kształtowania przestrzeni publicznej i tworzenia centrum miejscowości.

W poprzedniej strategii pojawia się, jako kierunek rozwoju gminy: „Rewitalizacja części centralnej gminy i jej zespołu pałacowo parkowego”. Nie jest on uszczegółowiony w konkretnych strategiach. Rewitalizacja jest jednym z ważnych celów polityki strukturalnej, dlatego w aktualizacji wyodrębniono cel operacyjny obejmujący trzy zadania. Rewitalizacja nie dotyczy tylko obiektów zabytkowych. Cel 3.4 merytorycznie wiąże się z celem 3.3 zwłaszcza z zadaniem 3.3.1. Rewitalizacja w tym ujęciu jest związana z zabezpieczeniem: antypożarowym, konserwatorskim. W nieco innym aspekcie należy rozumieć zadanie 3.4.3 w którym chodzi o klasyczną rewitalizację terenu zurbanizowanego. Poprzednia strategia nie wyodrębniała tego rodzaju działań. Polityka strukturalna daje możliwość realizacji zadań rewitalizacyjnych poprzez udostępnienie środków finansowych.

W poprzedniej strategii połączono w ramach tego samego kierunku rozwoju gminy dwa zadania:

- Strategię zmiany układu funkcjonalno przestrzennego centrum gminy
- Strategię poprawy dostępności komunikacyjnej w części centralnej gminy.

Zadania	Partnerzy w realizacji zadań
1. Zabezpieczenie i renowacja obiektów zabytkowych	Wójt Gminy, GOK, Marszałek, Ministerstwo Kultury
2. Prace konserwatorskie i adaptacyjne w budynkach o wartości architektonicznej wraz z zagospodarowaniem przyległego terenu	
3. Zagospodarowanie obiektów i terenów o specyficznych walorach dla celów turystycznych	
4. Odnowa centrum Klucz	

Niektóre inwestycje turystyczne należy traktować jak inwestycje komercyjne. Inwestycje mogące generować dochód, powinny być planowane w ten sposób, by nie ograniczać możliwości absorpcji środków europejskich. Najważniejsze przy inwestycjach turystycznych jest zbadanie ilu turystów musi skorzystać z inwestycji by zwrócić wkład własny i koszty eksploatacji oraz wykonanie prognoz spodziewanego napływu turystów do gminy. Na tym etapie należy również ocenić czy gmina może uczestniczyć w innych inwestycjach, w których wkład własny zostanie zwrócony szybciej.

Cel strategiczny 4:

Dążenie do poprawy jakości życia mieszkańców oraz zapewnienie sprzyjających warunków społecznego rozwoju Gminy

Cel ten wpisuje się w dużym stopniu w cel strategiczny II strategii Małopolskiej, który brzmi: Stworzenie warunków dla wszechstronnego rozwoju społecznego i wysokiej jakości życia. Jego realizacja będzie miała znaczący wpływ na to czy obecne miejsce zamieszkania zostanie docelowym miejscem, gdzie można realizować osobisty rozwój w zgodzie z dobrem wspólnym.

Cel operacyjny 4.1

Rozszerzanie oferty edukacyjnej oraz zorganizowanie elastycznego systemu edukacji w gminie

W poprzedniej strategii sformułowano w zakresie edukacji dwa tak zwane „kierunki rozwoju gminy” (jest to mniej więcej odpowiednik celu operacyjnego w aktualizacji) są to:

- „Zmiana profilu edukacyjnego na poziomie szkolnictwa średniego”
- „Rozwój kwalifikacji zawodowych miejscowej siły roboczej”

Sformułowano także dwa zadania:

- „strategia rekwalifikacji nauczycieli w szkolnictwie podstawowym i ponadpodstawowym”
- „strategia przyciągania nauczycieli kształcących młodzież w specjalnościach zgodnych z aktualnymi i przyszłymi wymogami rynku pracy”

Wszystkie zadania dotyczące edukacji miały doprowadzić do realizacji wizji rozwoju gminy, w zakresie edukacji, sformułowanej następująco:

„Klucze winny być: ośrodkiem o zróżnicowanym profilu kształcenia oferującym nadto możliwości przekwalifikowań zawodowych i doskonalenia umiejętności zawodowych ludności”

W zakresie infrastruktury szkolnej poprzednia strategia formułowała jedno zadanie:

„strategia modernizacji i remontów obiektów sportowych i rekreacyjnych funkcjonujących przy szkołach”

Aktualizacja rozszerza zakres zadań i celów operacyjnych w zakresie edukacji. Polityka strukturalna kładzie duży nacisk na budowę zasobów rynku pracy, poprzez tworzenie miejsc pracy oraz odpowiednie przygotowanie zasobów ludzkich. Aktualizacja, w sposób wyraźny, wiąże systemy szkoleń i edukację z rynkiem pracy. W poprzedniej strategii problem rynku pracy występował w bardzo niewielkim stopniu.

W zadaniu 4.1.1 w aktualizacji rozwój zawodowy nauczycieli został związany z sytuacją na rynku pracy z sytuacją na rynku pracy

Sformułowanie ze starej strategii :„Zmiana profilu edukacyjnego na poziomie szkolnictwa średniego” skonkretyzowano w zadaniu 4.1.4. Takie sformułowanie wskazuje, że konkretne projekty rozwoju szkół, muszą być merytorycznie związane z potrzebami lokalnego rynku pracy. Oznacza to, że gmina może porozumieć się z inwestorem w sprawie zapewnienia wykształcenia określonej ilości ludzi tak, by znaleźli oni zatrudnienie w nowej inwestycji. Na tego rodzaju projekt gmina może uzyskać środki finansowe z zewnątrz.

Zadania	Partnerzy w realizacji zadań
1. Programy rozwoju szkół zgodnego z potrzebami lokalnego rynku pracy; dotacje dla szkół na projekty rozwojowe. Stosowanie innowacyjnych, aktywnych metod nauczania.	RG, GZO, Kuratorium Oświaty
2. Alternatywne formy edukacji przedszkolnej i szkolnej	
3. Organizowanie nowatorskich form opieki i organizacji czasu wolnego. W tym promocja zdrowego stylu życia wolnego od uzależnień	
4. Wspieranie rozwoju zawodowego nauczycieli	
5. Rozwijanie wychowania i kształcenia regionalnego. Tworzenie warunków do kształcenia ustawicznego i kształcenie na odległość	
6. Pomoc dzieciom zdolnym i utalentowanym	
7. Wsparcie szkolnictwa niepublicznego	

Cel operacyjny 4.2

Wyrównywanie szans kształcenia i rozwoju młodego pokolenia

Stworzenie odpowiednich warunków dzieciom i młodzieży z obszarów wiejskich, które umożliwią jednakowy start w dorosłe życie jest istotnym założeniem obecnej strategii.

Zadania	Partnerzy w realizacji zadań
1. Upowszechnienie dostępu do nauki języków obcych	Wójt Gminy, GZO
2. Wyposażenie wszystkich szkół w pracownie komputerowe z dostępem do Internetu	
3. Zorganizowanie w bibliotekach szkolnych centrów informacji multimedialnej i internetowej	
4. Tworzenie warunków do rozwoju uczestnictwa młodzieży w życiu społecznym i publicznym	

Cel operacyjny 4.3

Rozwój infrastruktury oświatowej oraz poprawa stanu wyposażenia szkół na obszarze Gminy w sprzęt specjalistyczny i obiekty sportowe

Poprzednia strategia formułuje jedno zadanie w tym zakresie. Konieczne było znaczne rozbudowanie problematyki infrastruktury oświatowej. Po wejściu do UE pojawia się możliwość uzyskania współfinansowania w realizacji zadań z tego zakresu. Cel operacyjny 4.2 powinien być realizowany w powiązaniu z celem operacyjnym 3.1

Zadania	Partnerzy w realizacji zadań
1. Modernizacja istniejących bibliotek.	Wójt Gminy, GZO
2. Budowa nowych i przebudowa istniejących obiektów sportowych (w szczególności sal gimnastycznych, basenów, boisk)	
3. Budowa, rozbudowa i przebudowa infrastruktury technicznej i sanitarnej.	
4. Wyposażenie obiektów sportowych, dydaktycznych i społeczno-edukacyjnych	

Cel operacyjny 4.4

Wyrównywanie szans życiowych dla osób niepełnosprawnych

Problematyka objęta zakresem celów operacyjnych 4.3 i 4.4 jest w poprzedniej strategii ujęta bardzo ogólnie:

Kierunek rozwoju gminy: „wzmocnienie potencjału opieki społecznej” oraz „strategia organizacyjnego i finansowego wspierania samoorganizujących się grup celowych sprawujących opiekę nad rodzinami patologicznymi rodzinami ze sfery ubóstwa, osobami chorymi, inwalidami i samotnymi”. To zagadnienie jest ujęte w zadaniach 4.3.3 i 4.4.6

Aktualizacja bardzo rozbudowuje problematykę pomocy społecznej, przeciwdziałaniu bezrobociu i promocji zatrudnienia, wykluczeniu społecznemu. Realizacja celu operacyjnego 4.4 powinna być wykonywana w powiązaniu realizacją celu operacyjnego 1.2.

Zadania	Partnerzy w realizacji zadań
1. Likwidacja barier społecznych i komunikacyjnych dla osób niepełnosprawnych	Wójt Gminy, NGO, OPS, CIS, GZO
2. Zorganizowanie klas integracyjnych w szkołach	
3. Realizowanie indywidualnych toków nauczania	
4. Rozwój i promocja usług doradczych dla osób niepełnosprawnych, dla organizacji pozarządowych i innych usługodawców dla działań zmierzających do integracji osób niepełnosprawnych	
5. Organizacja ośrodków i grup wsparcia dla osób niepełnosprawnych	
6. Wdrażanie Gminnego Programu na rzecz osób niepełnosprawnych „Agenda 22”	
7. Tworzenie spółdzielni socjalnych	

Cel operacyjny 4.5

Wzrost zatrudnienia i aktywności zawodowej mieszkańców oraz przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu

Problemy bezrobocia nie występują w poprzedniej strategii. Natomiast przeciwdziałanie bezrobociu, promocja zatrudnienia oraz przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu jest jednym z najważniejszych celów polityki strukturalnej. Główne programy – w tym zakresie – które gmina może realizować i otrzymać na to środki strukturalne, polegają na szkoleniu i

informacji o rynku pracy. Realizacja celu operacyjnego 4.4 powinna być związana z realizacją prawie wszystkich celów strategii.

Zadania	Partnerzy w realizacji zadań
1. Wsparcie realizacji programów innowacyjnych, zawierających nowatorskie podejście do problematyki przeciwdziałania bezrobociu wśród osób pozostających bez pracy	RG, Wójt Gminy, współpraca z PUP, OHP, Ośrodki Doradztwa zawodowego,
2. Tworzenie programów specjalnych, innowacyjnych i inicjatyw lokalnych na rzecz zatrudnienia	
3. Doradztwo i kursy szkoleniowe z zakresu aktywizacji zawodowej i doradztwa zawodowego	
4. Opracowywanie i uruchomienie baz danych o lokalnych rynkach pracy	
5. Szkolenia i kursy, mające na celu nabycie kwalifikacji i umiejętności zawodowych związanych z nowym zawodem	
6. Organizowanie i wspieranie ośrodków i grup wsparcia sprawujących opiekę nad rodzinami patologicznymi, rodzinami ze sfery ubóstwa, osobami chorymi i samotnymi	

Cel operacyjny 4.6

Renowacja obszarów mieszkaniowych zagrożonych degradacją oraz poprawa bezpieczeństwa w gminie

Ochrona obszarów mieszkaniowych przed degradacją oraz poprawa bezpieczeństwa są ze sobą przyczynowo powiązane. Problem ten w znacznie większym stopniu dotyczy miast. Niemniej, ze względu na jego wielkie znaczenie społeczne należało umieścić go w aktualizacji. Oczywiście powiązanie tych zagadnień w jednym celu operacyjnym nie znaczy, że nie mają one znaczenia autonomicznego. Zadania 4.5.3 i 4.5.4 mogą być samodzielnymi celami operacyjnymi.

Zadania	Partnerzy w realizacji zadań
1. Renowacja zabudowy budynków w tym obiektów infrastruktury społecznej	Wójt Gminy Komisariat Policji, OSP

2. Poprawa funkcjonalności struktury ruchu kołowego, ruchu pieszego i estetyki przestrzeni publicznych	
3. Poprawa warunków funkcjonowania służb odpowiedzialnych za bezpieczeństwo w gminie	
4. Zapobieganie przestępczości na obszarach gminy zagrożonych patologiami społecznymi	

Cel operacyjny 4.7

Przygotowanie odpowiedniego zasobu terenów pod budownictwo mieszkaniowe i rezydencjalne (letniskowe) oraz zwiększanie zasobów mieszkań socjalnych

Zadania	Partnerzy w realizacji zadań
1. Przygotowanie planistyczne i geodezyjne	RG, Wójt Gminy
2. Kompleksowe uzbrojenie infrastrukturalne terenów pod budownictwo mieszkaniowe	
3. Budowa nowych mieszkań socjalnych	
4. Modernizacja aktualnych zasobów mieszkaniowych	

Cel operacyjny 4.8

Podniesienie jakości usług opieki zdrowotnej

W poprzedniej strategii kwestia opieki zdrowotnej nie występowała, umieszczenie jej w aktualizacji jest wynikiem dostosowania strategii do polityki strukturalnej.

Zadania	Partnerzy w realizacji zadań
1. Przebudowa, modernizacja obiektów związanych z infrastrukturą ochrony zdrowia, w taki sposób aby dostosować je do wymogów określonych w aktualnych przepisach prawa	RG, Wójt Gminy, ZOZ, NZOZ
2. Wymiana wyeksploatowanych nośników energii na bardziej ekonomiczne i ekologiczne	
3. Przebudowa i wyposażenie sal zabiegowych	
4. Zakup systemów informatycznych poprawiających zarządzanie w tym: zakup sprzętu komputerowego	
5. Modernizację oraz zakup nowych urządzeń medycznych m. in. Sprzętu do diagnostyki, terapii i rehabilitacji.	

6. Rozszerzenie usług specjalistycznych	
7. Udział Gminy w realizacji zadań z zakresu promocji i profilaktyki zdrowia	

Cel operacyjny 4.9

Wzmocnienie społeczeństwa obywatelskiego

W związku z realizowanym od 2005 roku „programem współpracy Gminy Klucze z podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego zaistniała potrzeba uwzględnienia kierunków tych działań również w strategii

Zadania	Partnerzy w realizacji zadań
1. Wzrost efektywności i skuteczności zaspokajania potrzeb różnych grup społecznych	RG, Wójt Gminy, Organizacje Pozarządowe, lokalni liderzy, społeczność lokalną
2. Poprawa współpracy międzysektorowej pomiędzy sektorem pozarządowym a administracją publiczną	
3. Wzmocnienie roli organizacji pozarządowych w kształtowaniu polityki gminy i tworzenie warunków do zwiększenia ich aktywności	
4. Wdrażanie Gminnego Programu Współpracy z Podmiotami Prowadzącymi Działalność Pożytku Publicznego	
5. Stworzenie warunków do powstania inicjatyw i struktur funkcjonujących na rzecz społeczności lokalnych	

Monitoring

Monitoring prowadzony dwuetapowo:

1. Monitoring całościowy – dokonywany każdego roku
2. Monitoring projektowy – dokonywany po zakończeniu każdego projektu
Jednostka monitorująca – Społeczna Rada Konsultacyjno – Doradcza

Sposób monitoringu:

1. konsultacje społeczne
2. arkusze monitorujące

3. sprawozdania Wójta Gminy oraz koordynatorów projektu.

Monitoring dokonywany raz na rok, przedstawiany Radzie Gminy do zaakceptowania.
Monitoring będzie obejmował ocenę stopnia osiągnięcia założonych rezultatów.

Konsultacje społeczne organizowane przy współudziale lokalnych partnerów. Prowadzone dwa razy w roku, w formie spotkań tematycznych. Konsultacje społeczne będą inicjowaniem współpracy pomiędzy sektorami. Współpraca ta będzie dookreślona w corocznie uchwalanym Programie Współpracy z Organizacjami Pozarządowymi. Rada Konsultacyjna, będzie dokonywać również monitoringu strategii w oparciu o ankiety ewaluacyjne rozsyłane do lokalnych partnerów. Zbiorcze zestawienie wyników tych ankiet będzie miało znaczący wpływ na dokonywanie uzupełnień strategii.

Informacja o dokumencie będzie opublikowana w prasie lokalnej i regionalnej oraz na stronie internetowej Urzędu Gminy.

Załącznik 1

Przykładowe wskaźniki rezultatu i oddziaływania projektów realizowanych w ramach poszczególnych celów operacyjnych, w oparciu o które będzie dokonywany monitoring :

1. w ramach celu 1.1.:

Powierzchnia uzbrojonego terenu

Powierzchnia terenów inwestycyjnych z dostępem do sieci wodociągowej

Powierzchnia terenów inwestycyjnych z dostępem do sieci kanalizacji sanitarnej

Powierzchnia terenów inwestycyjnych objęta działaniem oczyszczalni ścieków

Powierzchnia terenów inwestycyjnych z dostępem do sieci kanalizacji deszczowej

Cena gruntów inwestycyjnych, które stały się lepiej dostępne (w okresie 2 latach)

Stosunek nowouzbrojonych terenów do wszystkich terenów inwestycyjnych w gminie

2. w ramach celu 1.2.

Udział rolników i domowników deklarujących podjęcie dodatkowej działalności zbliżonej do rolnictwa

Liczba osób, które ukończyły szkolenia

Liczba osób, które zmieniły swój status na skutek doradztwa

Liczba osób kontynuujących zatrudnienie po zakończeniu ustania subsydiowania zatrudnienia

Udział osób, które zdobyły zatrudnienie poza rolnictwem w ogólnej liczbie uczestników projektu

Udział osób deklarujących podjęcie zatrudnienia poza rolnictwem [*Udział osób deklarujących podjęcie zatrudnienia poza rolnictwem w ogólnej liczbie kończących projekt*]

Udział osób, które zdobyły nowy zawód po zakończeniu realizacji projektu [*Udział osób, które zdobyły nowy zawód po zakończeniu realizacji projektu w ogólnej liczbie kończących projekt*]

Liczba miejsc pracy poza rolnictwem na obszarach wiejskich obsadzonych przez osoby przekwalifikowane

3. w ramach celu 1.3.

Ilość instytucji publicznych posiadających szerokopasmowy dostęp do Internetu
 Ilości portali umożliwiającej kontakt on-line obywatela z jednostką publiczną
 Skrócenie czasu obsługi interesantów
 Liczba instytucji publicznych posiadających dostęp do szerokopasmowego Internetu
 Liczba hostów w jednostkach administracji publicznej z dostępem do szerokopasmowego Internetu
 Liczba pracowników instytucji publicznych wykorzystujących technologie informacyjne
 Liczba jednostek publicznych, które wdrożyły podpis elektroniczny
 Liczba spraw załatwianych on-line
 Liczba osób korzystających z usług publicznych on-line
 Liczba spraw rozpatrywanych z wykorzystaniem systemów obiegu dokumentów
 Liczba działających procedur administracyjnych, dostępnych obywatelowi on-line
 Liczba pracowników jednostek publicznych z dostępem do systemów zarządzania i portali intranetowych
 Skrócenie czasu obsługi interesantów

4. w ramach celu 2.3.

Liczba gospodarstw domowych/budynków podłączonych do sieci wodociągowej
 Liczba osób korzystających z sieci wodociągowej
 Długość sieci wodociągowej na terenie gminy
 Stosunek ilości budynków podłączonych do wodociągu do wszystkich budynków w gminie
 Powierzchnia terenów inwestycyjnych z dostępem do sieci wodociągowej
 Liczba gospodarstw domowych/budynków podłączonych do sieci kanalizacji sanitarnej
 Liczba osób korzystających z sieci kanalizacji sanitarnej
 Długość sieci kanalizacji sanitarnej na terenie gminy
 Powierzchnia terenów inwestycyjnych z dostępem do sieci kanalizacji sanitarnej
 Liczba gospodarstw domowych/budynków obsługiwanych przez stację uzdatniania wody
 Powierzchnia terenów inwestycyjnych objęta działaniem stacji uzdatniania wody
 Poziom wskaźników fizykochemicznych uzdatnionej wody
 Liczba gospodarstw domowych/budynków obsługiwanych przez oczyszczalnię ścieków
 Stosunek ilości budynków podłączonych do wodociągu do wszystkich budynków w gminie
 Powierzchnia terenów inwestycyjnych objęta działaniem oczyszczalni ścieków
 Wykorzystywana moc przerobowa zmodernizowanej oczyszczalni ścieków
 Przepustowość zmodernizowanej oczyszczalni ścieków
 Ilość oczyszczonych ścieków
 Poziom wskaźników fizykochemicznych oczyszczonych ścieków
 Długość sieci kanalizacji deszczowej na terenie gminy
 Powierzchnia terenów inwestycyjnych z dostępem do sieci kanalizacji deszczowej
 Liczba gospodarstw domowych obsługiwanych przez składowisko odpadów
 Powierzchnia terenów inwestycyjnych objęta działaniem składowiska odpadów
 Liczba gospodarstw domowych objętych programem selektywnej zbiórki odpadów
 Ilość odpadów poddawanych segregacji
 Ilość odpadów poddawanych recyklingowi
 Ilość odpadów poddawanych składowaniu w kompostowni

Liczba pojemników stosowanych do selektywnej zbiórki odpadów
 Liczba mieszkańców objętych selektywną zbiórką odpadów
 Liczba gospodarstw domowych obsługiwanych przez zakład utylizacji/spalarnię odpadów
 Ilość wody konsumowanej (w okresie 1 roku)
 Ilość ścieków odprowadzonych i oczyszczonych (w okresie 1 roku)
 Ilość odpadów poddawanych segregacji (w okresie 1 roku)
 Ilość odpadów poddawanych recyklingowi (w okresie 1 roku)
 Ilość odpadów poddawanych składowaniu w kompostowni (w okresie 1 roku)
 Liczba zlikwidowanych składowisk odpadów (w okresie 2 lat)
 Klasa czystości wód (rzek i jezior) leżących wskazanych przez beneficjenta (w okresie 1 roku)
 Poziom wskaźników fizykochemicznych ścieków w punkcie pomiarowym (w okresie 1 roku)
 Liczba mieszkańców objętych selektywną zbiórką odpadów

5. w ramach celu 2.7.

Liczba zmodernizowanych systemów ciepłowniczych
 Długość wybudowanej sieci ciepłowniczej
 Długość zmodernizowanej sieci ciepłowniczej
 Powierzchnia terenu zabezpieczonego przed powodzią
 Liczba miejscowości zabezpieczonych przed powodzią
 Zanieczyszczenie na obszarze oddziaływania inwestycji (w okresie 1 roku)
 Liczba osób pozytywnie oceniających rezultaty w zakresie poprawy ochrony przeciwpowodziowej

6. w ramach celu 3.3.

Liczba nowych miejsc pracy powstała w wyniku realizacji projektów turystycznych i kulturalnych
 Liczba osób korzystających z nowej lokalnej bazy kulturalnej i turystycznej
 Liczba nowych przedsiębiorstw na obszarze zdefiniowanym przez beneficjenta
 Liczba turystów na obszarze oddziaływania inwestycji (w okresie 1 roku)
 Liczba korzystających z nowych ofert programowych w zakresie kultury i turystyki
 Stałe miejsca pracy w obszarze kultury i turystyki

7. w ramach celu 4.3.

Liczba dzieci w przedszkolach korzystających z wybudowanej/zmodernizowanej infrastruktury
 Liczba uczniów w szkołach korzystających z wybudowanej/zmodernizowanej infrastruktury edukacyjnej
 Liczba osób korzystających z obiektów infrastruktury społeczno-edukacyjnej
 Liczba wychowanków placówek oświatowych korzystających z infrastruktury edukacyjnej
 Liczba osób korzystających z biblioteki
 Liczba osób korzystających z obiektów dydaktycznych
 Liczba uczniów w szkołach korzystających z wybudowanej/zmodernizowanej infrastruktury sportowej
 Liczba osób korzystających z obiektów sportowych

Liczba osób, które ukończyły na miejscu szkołę średnią
Liczba osób, które ukończyły na miejscu gimnazjum
Liczba osób, które ukończyły na miejscu szkołę ponadgimnazjalną
Liczba osób, które ukończyły na miejscu szkołę podstawową

8. w ramach celu 4.8.

Liczba pacjentów lokalnych ośrodków zdrowia
Liczba osób niepełnosprawnych korzystających z obiektów infrastruktury społecznej i ochrony zdrowia
Różnica w kosztach stałych ośrodków zdrowia z uwzględnieniem wskaźnika inflacji
Liczba ośrodków wyposażonych w sprzęt medyczny
Liczba wykonanych badań sprzętem medycznym
Koszty utrzymania obiektów (zużycia energii elektrycznej, ciepłej, gazu)
Liczba osób korzystających z usług ochrony zdrowia na miejscu
Średni czas oczekiwania na świadczone usługi
Liczba osób poddanych diagnostyce

9. w ramach celu 4.9.

Liczba organizacji pozarządowych
Liczba mieszkańców aktywnie uczestniczących w organizacjach pozarządowych
Liczba zadań zleczanych przez Urząd Gminy organizacjom pozarządowym

Dokumenty źródłowe:

1. Strategia rozwoju Gminy Klucze, 1996
2. Strategia Rozwoju Powiatu Olkuskiego, 1999
3. Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Klucze, 2000
4. Audyt Zrównoważonego Rozwoju Gminy Klucze, 2003
5. Analiza struktury szkół i placówek oświatowych oraz wykorzystania środków finansowych na ich funkcjonowanie w Gminie Klucze, 2003
6. Plan Gospodarki Odpadami Gminy Klucze, 2004
7. Program Ochrony Środowiska Gminy Klucze, 2004